

1

În anul 1902 Tata a construit o casă pe creasta dealului Broadview Avenue, în New Rochelle, New York. O casă cu două etaje, șindrilă maronie, frontoane, bovindouri și o terasă acoperită. Copertine vărgate umbreau ferestrele. Familia a intrat în posesia acestei clădiri semețe într-o zi însorită de iunie și s-ar fi zis că ani de zile de acum încolo cu toții se vor bucura numai de zile calde și senine. Cea mai mare parte din veniturile Tatei proveneau din confecționarea drapelurilor, a materialelor de steaguri și a altor ingrediente de patriotism, inclusiv artificii. La începutul anilor 1900, patriotismul era un sentiment pe care te puteai bizui. Președinte era Teddy Roosevelt. Oamenii se strâneau în număr mare fie în aer liber, pentru parade, concerte publice, festinuri cu pește prăjit, picnicuri politice, manifestații sociale, fie în interior, în săli de miting, teatre de revistă, operă, baluri. Se pare că nu exista vreo sursă de divertisment care să nu

numelui ei și ajunsese la concluzia că moartea amantului Stanford White și întemnițarea soțului Harry K. Thaw o lăsaseră în situația în care ar fi avut nevoie de consolare unui tânăr amabil din clasa mijlocie, cu buzunarele goale. Tot timpul se gândea la ea. Era îndrăgostit cu disperare. Își prinsese pe perete, în camera lui, un desen de Charles Dana Gibson, decupat dintr-un ziar și intitulat: „Eterna întrebare”. O înfățișa pe Evelyn din profil, cu părul ei bogat, și o suviță scăpată, căzută pe obraz în forma unui semn de întrebare. Ochiul cu privirea plecată era adumbrit de o buclă căzută care-i juca pe frunte. Vârful nasului i se arcuia delicat în sus. Gura îi era ușor bosumflată. Gâtul lung i se mlădia ca o pasăre gata să-și ia zborul. Evelyn Nesbit pricinuisse moartea unui bărbat și distrusese viața altuia, așadar Fratele mai mic al Mamei ajunsese la concluzia că nu exista pe lume nimic mai de preț, nimic care să valoreze mai mult decât îmbrățișarea gingașelor ei brațe.

După-amiaza se estompase într-o ceață albăstruie. Apele fluxului se adunau în urmele lăsate de tălpile lui pe nisip. S-a aplecat și a ridicat un specimen perfect de scoică, o varietate rară pe țărmul vestic din Long Island Sound. Avea forma unui degetar, cu spirale trandafirii și chihlimbarii și, sub soarele voalat de ceață, cu sarea care i se usca pe glezne, tânărul nu a găsit altceva de făcut decât să-și dea capul pe spate și să soarbă infima picătură de apă de mare din căușul scoicii. Pescărușii i se roteau deasupra capului, scoțând sunete ca de oboi, și în spate, dincolo de întinderea mlăștinoasă și de ierburile înalte, clopotul îndepărtat al tramvaiului de pe North Avenue își dăgănea avertismentul.

În oraș, băiețașul în costum de marinar devenise brusc neliniștit și începuse să măsoare cu pașii lungimea terasei. Și-a apăsat degetele piciorului pe talpa scaunului balansoar cu speteaza din răchită împletită. Ajunsese la acel stadion de cunoaștere și de înțelegere pe care adulții nu se așteaptă să-l găsească la un copil și, în consecință, nu-l recunosc. Citea zilnic ziarele și era la curent cu disputa dintre jucătorii profesioniști de baseball și un om de știință care pretindea că mingea curbă e o iluzie optică. Intuia că circumstanțele vieții lui de familie operau împotriva nevoii pe care o resimțea el de a vedea cât mai multe lucruri și de a cutreiera prin cât mai multe locuri. De pildă, îl stăpânea un interes colosal în legătură cu activitatea și cariera lui Harry Houdini, artistul care se elibera din orice fel de încâtușare. Dar nu fusese niciodată dus la vreun spectacol al acestuia. Houdini era cap de afiș în topul spectacolelor de varietăți. Publicul său era alcătuit din oameni nevoiași — comisionari, vânzători ambulanți, polițiști, copii. Viața lui se derula absurd. Colinda lumea întreagă acceptând să fie încâtușat în fel și chip și apoi eliberându-se. A fost legat cu o frânghie de un scaun. S-a eliberat. A fost legat cu lanțuri de o scară. S-a eliberat. I s-au pus cătușe la mâini, ghiulele la picioare, a fost legat într-o cămașă de forță și încuiat într-un dulap. S-a eliberat. S-a eliberat din seifurile băncilor, din butoaie bătute în cuie, din saci de poștă cusuți la gură, din lada unui pian Knabe căptușită cu tablă de zinc, dintr-o minge de fotbal uriașă, dintr-un boiler galvanizat, dintr-un birou cu capac rulant, dintr-o pieleță de cârnat. Eliberările lui erau năucitoare pentru că niciodată nu deteriora sau nu părea

să deschidă recipientele din care ieșea. Cortina era dată la o parte, și iată-l, cam șifonat dar triumfător, alături de containerul care se presupusese că îl conținuse. Mulțumea publicului. Se eliberase dintr-un bidon uriaș de lapte umplut cu apă. Se eliberase dintr-un vagon de exil în Siberia. Dintr-un crucifix chinezesc destinat torturilor. Dintr-un penitenciar din Hamburg. Dintr-un vapor cu deținuți, englezesc. Dintr-o închisoare din Boston. A fost legat cu lanțuri de cauciucurile unui automobil, de roți de moară, de un tun, și s-a eliberat. Cu cătușe la mâini, a sărit de pe un pod în Mississippi, în Sena, în Mersey, și a apărut la suprafață făcând semne cu mâna. A atârnat cu capul în jos și încorsetat în cămașă de forță, legat de macarale, avioane, acoperișurile clădirilor înalte. A fost aruncat în ocean băgat într-un costum de scafandru, umplut cu greutate și deconectat de tubul de oxigen, și s-a eliberat. A fost îngropat de viu într-un mormânt și nu a putut să se elibereze — a trebuit să fie salvat. L-au dezgropat în grabă. Pământul e prea greu, a mărturisit cu respirația tăiată. Unghiile îi erau însângerate. Din ochi îi curgeau fărâme de țărână. Culoarea îi pierise din obraji și nu se putea ține pe picioare. Asistentul lui a vomitat. Houdini horcăia și scuipa, tușea cu sânge. L-au curățat și l-au transportat la hotel. Astăzi, la aproape cincizeci de ani de la moartea lui, publicul amator de eliberări e și mai numeros.

Băiețașul stătea la capătul terasei acoperite și fixa o muscă mare, albastră, ce traversa sticla geamului într-un fel care o făcea să pară că urcă dealul, venind dinspre North Avenue. Muscoiul și-a luat zborul. Un automobil

urca dealul, venind într-adevăr dinspre North Avenue. Când s-a apropiat, a văzut că era un Pope-Toledo negru, de 45 cai putere. Băiatul a străbătut terasa în fugă și s-a postat în capul scării. Mașina a trecut de casa lor, a emis un zgomot puternic și s-a ciocnit de stâlpul de telefon. Băiețașul a fugit în casă și și-a strigat părinții aflați sus. Bunicul s-a deșteptat cu o tresărire. Băiatul s-a întors în goană pe terasă. Șoferul și pasagerul coborâseră în stradă și se uitau la automobil: era o mașină cu roți și pneuri mari și spițe de lemn smălțuite în negru. În fața radiatorului avea faruri de alamă, și pe aripi lămpi de alamă, laterale. Tapiseria era moale, cu ciucuri, și câte două portiere se deschideau pe fiecare latură. Automobilul nu părea să se fi avariat. Șoferul purta livrea. A ridicat capota, plind-o spre spate, și un șuvoi de abur alb a țâșnit afară, suierând.

Câțiva oameni se zgâiau la mașină din curțile lor. Dar Tata, aranjându-și lanțul ceasului pe vestă, a ieșit pe trotuar, să vadă dacă poate fi cu ceva de ajutor. Proprietarul mașinii era Harry Houdini, faimosul artist în persoană. Își petrecea ziua colindând în mașină prin Westchester. Avea de gând să-și cumpere o casă. A fost invitat înăuntru, să aștepte până se răcește radiatorul. I-a surprins pe toți cu atitudinea sa modestă, aproape incoloră. Arăta deprimat. Succesele lui atrăseseră o sumedenie de rivali în lumea varietăților. În consecință, se vedea nevoit să se gândească la performanțe din ce în ce mai primejdioase. Era un bărbat scund, bine clădit, evident un atlet, cu mâini puternice; mușchii brațelor și ai spatelui se reliefa sub costumul de tweed șifonat, care, deși bine croit, era

nepotrivit pentru o asemenea zi. Termometrele indicau peste patruzeci de grade. Houdini avea un păr dezordonat, aspru, pieptănat cu cărare la mijloc, și ochi albaștri, limpezi, foarte vioi. Se arăta extrem de deferent față de Mama și de Tata și vorbea cu neîncredere despre profesiunea lui. Ceea ce li se părea celor doi un lucru de bun-simț. Băiețașul se holba la el. Mama a cerut servitoarei să aducă limonadă, pe care Houdini a băut-o recunoscător. În încăpere era răcoare datorită tendelor de la geamuri. Ferestrele erau închise ca să împiedice pătrunderea zăpușelii. Houdini ar fi dorit să-și descheie gulerul. Se simțea copleșit de mobila grea, masivă, de draperiile și covoarele întunecate, de pernele de mătase orientală, de abajururile din sticlă verde. Pe un fotoliu era întinsă o piele de zebra. Urmărind privirea lui Houdini, Tata i-a povestit că împușcase zebra într-o expediție de vânătoare în Africa. Tata era un explorator amator, de o considerabilă notorietate. Fusesse președintele Clubului Exploratorilor din New York, căruia îi făcea anual o donație. De fapt, în câteva zile urma să plece din nou pentru a purta emblema clubului în cea de-a treia expediție Peary¹ în Arctica. Vreți să spuneți, a întrebat

¹ Robert Edwin Peary (1856–1920), explorator american, care a susținut că a fost primul om care a ajuns la Polul Nord (6 aprilie 1909). Faptul a fost infirmat ulterior de National Geographic Society, care în 1989 a stabilit, pe baza fotografiilor și măsurătorilor lui Peary, că acesta a ajuns la doar cinci mile de Polul Nord. (Toate notele din acest volum aparțin editorului.)

Houdini, că plecați cu Peary la Polul Nord? Cu ajutorul lui Dumnezeu, a răspuns Tata. S-a lăsat pe speteaza fotoliului și și-a aprins un trabuc. Houdini a devenit volubil. A început să se învântească prin cameră. Vorbea despre călătoriile lui, despre turneele sale prin Europa. Dar Polul Nord! a exclamat el. Asta e ceva! Probabil că sunteți foarte bun dacă v-a ales Peary într-o asemenea expediție. Apoi și-a întors ochii albaștri spre Mama: Și nu-i ușor ca, totodată, să ții aprins și focul căminului. Avea farmec. A zâmbit, și Mama, o femeie blondă, voinică, și-a plecat privirile. Pe urmă Houdini a executat câteva scamatorii ușoare, cu obiecte aflate la îndemână, ca să-l amuze pe băiețaș. Când a plecat, toată familia l-a condus la ușă. Tata și Bunicul i-au strâns mâna. Houdini a străbătut aleea pe sub arțarii maiestuoși, apoi a coborât scările de piatră care duceau în stradă. Șoferul îl aștepta, mașina era parcată corect. S-a urcat pe scaunul de lângă șofer și a făcut familiei semne cu mâna. Oamenii continuau să se zgâiască la el din curțile lor. Băiețașul îl urmase pe magician până în stradă, și acum stătea în fața automobilului Pope-Toledo privindu-și imaginea macrocefalică distorsionată reflectată de alama strălucitoare a farului. Houdini și-a spus că băiețașul era drăgălaș, palid ca Mama lui și cu păr bălăior, dar puțin cam molău. S-a aplecat peste portieră. La revedere, băiete, i-a spus, întinzându-i mâna. Aruncă mânușa și bate-te! i-a răspuns băiatul și a fugit în casă.

A doua zi dimineata, după un mic dejun cu șampanie oferit presei, membrii expediției Peary au ridicat ancora și micul lor vapor solid, *Roosevelt*, s-a desprins de la chei și s-a lansat în East River. Vasele de stins incendiile au împrăștiat aerul cu jeturi de apă care reflectau curcubeul de culori, pe măsură ce soarele se înălța peste oraș. Navele de pasageri au început să vuiască din sirenele cu tonalități de bas. Abia mai târziu, când *Roosevelt* spinteca apele mării, a înțeles Tata cu adevărat realitatea călătoriei. În timp ce se rezema de balustrada punții, a simțit în oase ritmul înfricoșător, inalterabil al oceanului. Puțin mai târziu, nava *Roosevelt* s-a încrucișat cu un vas înțesat cu imigranți. Tata a urmărit prova vasului sărăcăcios, lat, care despica apele mării. Punțile erau ticsite. Mii de capete bărbătești cu pălării tari. Mii de capete femeiești înfășurate în basmale. Un vapor de zdrențe, cu un milion de ochi negri ațintiți asupra lui. Tata, un om de obicei dâr, s-a scufundat brusc în el însuși. O stranie disperare l-a cuprins. S-a stârnit și vântul, cerul s-a înnegurat și oceanul a început să salte, să se spargă și să se desfacă în straturi de parc-ar fi fost alcătuit din lespezi de granit și din plăci alunecoase de ardezie. Tata a urmărit vaporul legănându-se pe valuri, până când nu l-a mai putut vedea. Și totuși, punțile vasului erau înțesate de mușterii lui, pentru că imigranții fac mare caz de drapelul american.

3

Cea mai mare parte a imigranților veneau din Italia și din Europa de Est. Erau apoi transportați cu șalupele în Insula Ellis. Acolo, într-o magazie de mărfuri omenești, ciudat împodobită, din cărămidă roșie și piatră cenușie, oamenii căpătau ecusoane de identificare, erau trimiși la duș, apoi rânduiți pe bănci în țărcurile de așteptare. Deveneau imediat conștienți de colosala putere a funcționarilor de la oficiul de imigrare. Aceștia schimbau numele pe care nu le puteau pronunța și smulgeau oamenii de lângă familiile lor, trimițându-i înapoi pe bătrâni, pe cei cu probleme de vedere, pe lepădături, dar și pe cei care păreau insolenți. Funcționarii aveau o autoritate uimitoare. Imigranților le aduceau aminte de ceea ce lăsaseră în urmă, acasă. Ulterior, o porneau pe străzi și erau oarecum absorbiți de camerele cu chirie. Newyorkezii îi priveau cu dispreț. Erau soioși și analfabeți. Duhneau a pește și a usturoi. Aveau răni purulente. Erau lipsiți de